

Nemajetková újma a promlčení

Je-li obsahem nároku na náhradu nemajetkové újmy požadavek na zaplacení peněžní částky, pak princip právní jistoty vylučuje, aby plynutí času nebyly příznány žádné právní účinky. Přípustnost námítky promlčení proti takovému nároku umožňuje přihlédnout k omezeným možnostem prosaditelnosti práva a obrany proti němu. Je to obsah nároku, a nikoliv předmět jeho ochrany, co činí pro povahu nároku určující, zda se uplatní obecný právní institut (promlčení) oslabující jeho vymahatelnost v závislosti na okamžiku jeho uplatnění u soudu (a ovšem na dispozitivním chování i žalovaného).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 31 Cdo 3161/2008, ze dne 12.11.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) M. P., b) Š. P., a c) M. P., všech zastoupených advokátem, proti žalovanému J. L., zastoupenému advokátem, o ochranu osobnosti, vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 36 C 77/2005, o dovolání žalobců proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 2. 2008, č.j. 1 Co 315/2007-143, tak, že dovolání žalobců proti výroku II. rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 2. 2008, č.j. 1 Co 315/2007-143, se zamítá; ve zbývajících částech se toto dovolání odmítá.

Z odůvodnění:

Krajský soud v Praze výrokem I. rozsudku ze dne 3. 4. 2006, č.j. 36 C 77/2005-82, uložil žalovanému zaplatit žalobkyni a) M. P. částku 50.000,- Kč, výrokem II. žalobkyni b) Š. P. částku 75.000,- Kč a výrokem III. žalobci c) M. P. částku 75.000,-Kč, všem na náhradu nemajetkové újmy v penězích ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku (dále jen „o.z.“). Současně těmito výroky ve zbývajících částech žalobu, pokud žalobci požadovali vyšší náhradu nemajetkové újmy v penězích, zamítl. Výroky IV. až VI. rozhodl o náhradě nákladů řízení a o povinnosti zaplatit soudní poplatek. Vyšel ze zjištění, že dne 4. 5. 2001 žalovaný jako řidič osobního automobilu zavinil dopravní nehodu, při níž způsobil smrt pana P. P., manžela žalobkyně a) M. P. a otce žalobců b) Š. P. a c) M. P. (kterému též způsobil těžké poranění). Žalovaný tak neoprávněně zasáhl do práva na ochranu osobnosti žalobců, konkrétně do jejich práva na soukromí a rodinný život. Při úvaze o výši náhrady nemajetkové újmy soud přihlédl nejen k její závažnosti, ale i ke všem okolnostem, za nichž k porušení práva došlo. Současně vzal v úvahu, že zemřelý se žalobci ve společné domácnosti de facto nežil, a jejich život byl vážně rozvrácen. V případě žalobkyně a) M. P. přihlédl i k tomu, že žalovaný žalobkyni na úhradu nemajetkové újmy již přispěl. Situaci žalobce c) M. P. posuzoval shodně s ostatními, neboť zásah do jeho osobnostních práv nebyl žalobou tvrzen ani prokazován.

Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 5. 12. 2006, č.j. 1 Co 246/2006-117 výrokem I. odmítl odvolání žalovaného proti zamítavým částem výroků I., II. a III. rozsudku soudu prvního stupně. Výrokem II. rozsudek soudu prvního stupně změnil ve vyhovujících částech výroků I., II. a III. tak, že zamítl žalobu, aby žalovaný zaplatil žalobkyni a) 50.000,- Kč, žalobkyni b) a žalobci c) každému 75.000,- Kč. Výroky III. a IV. rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů a o povinnosti zaplatit soudní poplatek.

Odvolací soud se především ztotožnil se závěrem, že žalovaný protiprávně zasáhl do osobnostních práv na soukromí žalobců, jehož součástí je i rodinný život. Rodinné vazby žalobců se zemřelým byly popsány neoprávněným zásahem definitivně ukončeny. Byly tak splněny zákonné předpoklady pro

přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích. Odvolací soud však současně poukázal na to, že se soud prvního stupně nezabýval námitkou promlčení uplatněnou žalovaným již v jeho vyjádření k žalobě ze dne 7. 12. 2005 a opětovně při jednání dne 12. 12. 2005. Uvedl, že na rozdíl od práva na ochranu osobnosti, které se nepromlčuje, se podle jeho názoru právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích promlčuje. Jestliže tento prostředek obrany proti neoprávněnému zásahu je vyjádřen peněžním ekvivalentem, neshledává odvolací soud důvod, proč by, na rozdíl od jiných nároků majetkové povahy, nepodléhal promlčení. Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích se proto promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě (§ 101 o.z.). Jestliže v dané věci vznikla nemajetková újma dne 4. 5. 2001 a žaloba byla podána dne 28. 7. 2005, byla podána po uplynutí promlčecí lhůty. Námitka promlčení uplatněná žalovaným byla proto posouzena jako důvodná.

Uvedený rozsudek Vrchního soudu v Praze byl zrušen ve výrocích II., III. a IV. k dovolání žalobců rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, č.j. 30 Cdo 1522/2007-131, a věc byla vrácena tomuto soudu v uvedeném rozsahu k dalšímu řízení. Dovolací soud mimo jiné vyšel z toho, že otázka možnosti promlčení nebo naopak nepromlčitelnosti práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. v souvislosti s faktem neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby je považována za spornou prakticky po celou dobu od novelizace ustanovení § 13 o.z. provedené zákonem č. 87/1990 Sb., jímž byla v oblasti občanského práva nově zavedena možnost přiznat postižené fyzické osobě rovněž právo požadovat pro vyvážení a zmírnění nepříznivého následku, tj. vzniklé nemajetkové újmy na osobnosti fyzické osoby zadostiučinění v penězích. Na základě názoru, že případným faktickým vydělením institutu náhrady nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. ze skupiny subjektivních nemajetkových osobnostních, a tím i nepromlčitelných práv by došlo k citelnému omezení možnosti uplatnění práva na ochranu osobnosti fyzických osob, dovolací soud dovodil, že takové právo je nepromlčitelným nárokem.

Vrchní soud v Praze ve věci opětovně rozhodl rozsudkem ze dne 26. 2. 2008, č.j. 1 Co 315/2007-143. Výrokem I. zamítl návrh žalovaného na přerušení řízení. Výrokem II. rozsudek soudu prvního stupně změnil ve vyhovujících částech výroků I., II. a III. tak, že zamítl žalobu, aby žalovaný zaplatil žalobkyni a) 50.000,- Kč, žalobkyni b) a žalobci c) každému 75.000,- Kč. Výrokem III. rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů a výrokem IV. o povinnosti zaplatit soudní poplatek.

Odvolací soud v odůvodnění uvedeného rozsudku uvedl, že zásadní otázkou v dané věci je, zda nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích je či není nárokem promlčitelným. Tuto otázku (sice) vyřešil závazným právním názorem ve výše citovaném rozsudku Nejvyšší soud, avšak po jeho vydání bylo občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu přijato dne 14. 11. 2007 k zařazení do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 2. 2004, sp.zn. 1 Co 63/2003 (uveřejněné pod R 4/2008), jehož právní věta zní: „Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době“. Odvolací soud proto měl zato, že by bylo pouze právním formalismem nepřihlédnout k většinovému názoru občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Proto jej vzal v úvahu a rozsudek soudu prvního stupně podle ustanovení § 220 odst. 1 písm. a) o.s.ř. v napadených vyhovujících výrocích ve věci samé změnil tak, jak již bylo uvedeno.

Proti výrokům II., III. a VI. rozsudku odvolacího soudu podali žalobci včasné dovolání. Jeho přípustnost vyvozují z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. - z důvodu ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. (t.j. fakticky vytýkají, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci). Jsou i nadále přesvědčeni, že právo na ochranu osobnosti se nepromlčuje, a to bez ohledu na to, jaké jsou k satisfakci použity prostředky. Mají zato, že není možné, aby v případě omluvy (podle § 13 odst. 1 o.z.) k promlčení nároku nedocházelo, zatímco u nemajetkové újmy vyjádřené v penězích (§ 13 odst. 2 o.z.) by k promlčení nároku došlo. Právnímu názoru o nepromlčitelnosti práva na ochranu osobnosti svědčí ustanovení § 100 o.z., jež uvádí, která práva se promlčují, přičemž právo na

ochranu osobnosti tam uvedeno není. Nadto teprve rozhodnutím soudu, kterým je určena výše vzniklé nemajetkové újmy, vznikne žalobci právo na její náhradu. Není proto možné, aby se toto právo promlčelo. Dovolatelé současně poukazují na skutečnost, že odvolací soud nerespektoval závazný právní názor dovolacího soudu ve smyslu ustanovení § 243d odst. 1 věta první o.s.ř. ve spojení s § 226 odst. 1 téhož zákona. Dovolatelé proto navrhli, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

K podanému dovolání se žalovaný nevyjádřil.

Tříčlenný senát dovolacího soudu 30 Cdo, který měl podle rozvrhu práce toto dovolání projednat a rozhodnout o něm, při úvaze, zda se nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. promlčuje či nikoliv, vzal na zřetel, že k této otázce bylo ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2008, sešit č. 1, poř. č. 4 (R 4/2008) publikováno rozhodnutí se závěrem, že se toto právo promlčuje. Dospívá tak nyní k odlišnému závěru od toho, který vyjádřil v rozsudku ze dne 28. 6. 2007, č.j. 30 Cdo 1522/2007-131. Podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, proto postoupil věc velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Ten věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanovením § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Dovolání dosahuje obsahových i formálních znaků požadovaných ustanovením § 241a odst. 1 o.s.ř. Ve výroku ve věci samé se opírá o případ přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. Z § 242 odst. 1 až 3 o.s.ř. vyplývá, že právní úprava institutu dovolání obecně vychází ze zásady vázanosti dovolacího soudu podaným dovoláním. Dovolací soud je přitom vázán nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem. Současně, je-li dovolání přípustné, je dovolací soud povinen přihlédnout i k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, když nebyly uplatněny v dovolání. Ty z obsahu spisu seznány nebyly.

Uplatněný dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. dopadá na případy, kdy dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jde o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O takový případ jde tehdy, pokud soud buď použil jiný právní předpis, než který měl správně použít nebo jestliže sice aplikoval správný právní předpis, avšak nesprávně jej vyložil. Nesprávné právní posouzení věci může být způsobitelným dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu.

Podle ustanovení § 11 o.z. má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Ustanovení § 13 téhož zákona fyzické osobě dotčené v její osobnostní sféře dává mimo jiné právo požadovat z tohoto důvodu odpovídající zadostiučinění (a to morální nebo případně i reutární).

Podle ustanovení § 100 odst. 2 věta první o.z. se promlčují všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického.

Právo na náhradu nemajetné újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. je jedním z dílčích a relativně samostatných prostředků ochrany jednotného práva na ochranu osobnosti fyzické osoby. Vzniká tehdy, kdy morální satisfakce jako ryze osobní právo k vyvážení a zmírnění nepříznivých následků protiprávního zásahu do osobnostních práv nedostačuje, a byť jde o satisfakci v oblasti nemateriálních osobnostních práv (obdobně jako u bolestného a ztížení společenského uplatnění či u stanovení hodnoty autorského díla nebo předmětu průmyslového vlastnictví), jeho vyjádření peněžním ekvivalentem způsobuje, že jde o osobní právo majetkové povahy (viz R 4/2008). Proto právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. promlčení podléhá.

Problematikou právní úpravy možnosti náhrady imateriální újmy se zabýval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04 (vyhlášen pod č. [265/2005](#) Sb.), kde dovodil, že legislativní pojetí škody jako materiální újmy nevylučuje, aby se jednotlivec domáhal náhrady za nemateriální újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv cestou ochrany osobnosti podle § 11 a § 13 občanského zákoníku. Jedná se o jiný nárok, než je náhrada škody, jejíž způsob a rozsah náhrady odškodnění pozůstalých za ztrátu blízké osoby upravil § 444 odst. 3 o.z. v důsledku jeho novely provedené zák. č. [47/2004](#) Sb. s účinností od 1. 5. 2004.

Ani odlišnost takového nároku - ostatně předmětu tohoto řízení, od náhrady škody, s níž zákon nepochybně její nevymahatelnost pro případ námítky promlčení spojuje, však předmětný nárok nečiní nemajetkovým a tudíž jej nemůže zakládat nepromlčitelným. Institut náhrady nemajetkové újmy jako subjektivního práva specifického obsahu je s promlčitelností spojován i v § 1 odst. 3 a § 33 zák. č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

Je-li obsahem nároku na náhradu nemajetkové újmy požadavek na zaplacení peněžní částky, pak princip právní jistoty vylučuje, aby plynutí času nebyly příznány žádné právní účinky. Přípustnost námítky promlčení proti takovému nároku umožňuje přihlédnout k omezeným možnostem prosaditelnosti práva a obrany proti němu. Podle názoru Nejvyššího soudu je to obsah nároku, a nikoliv předmět jeho ochrany, co činí pro povahu nároku určující, zda se uplatní obecný právní institut (promlčení) oslabující jeho vymahatelnost v závislosti na okamžiku jeho uplatnění u soudu (a ovšem na dispozitivním chování i žalovaného).

Poukazují-li dovolatelé na okolnost, že odvolací soud ve svém postupu nerespektoval závazný právní názor dovolacího soudu, jde o dovolací důvod sice přílehlavý procesnímu stavu v dané věci, avšak se zřetelem k věcné nedůvodnosti dovolání se taková námítka stala bezvýznamnou. Nejvyšší soud již např. v rozhodnutí ze dne 24.10.2007, sp. zn. 28 Cdo 3342/2007, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2008, sešit č. 8, poř. č. 80 (R 80/2008) vyložil, že vázanost právního názoru nadřízeného soudu není na místě chápat formalisticky, nýbrž materiálně dynamicky. Nad to dovolací soud není svými právními názory vázán, jak o tom svědčí právě důvod rozhodování jeho velkého senátu v této věci.

Napadené rozhodnutí odvolacího soudu je tak ve výroku II. ve věci samé třeba posoudit jako správné (§ 243b odst. 2 o.s.ř.). Proto Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobců jako nedůvodné zamítl (§ 243b odst. 2 věta před středníkem o.s.ř.).

Dovolání též výslovně napadá výroky III. a IV. rozsudku odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení a o povinnosti zaplatit soudní poplatek za řízení. S ohledem na úpravu obsaženou v ustanovení § 236 až § 239 o.s.ř. však je třeba konstatovat, že proti těmto výrokům není dovolání přípustné. Dovolací soud proto s přihlédnutím k ustanovení § 243b odst. 5 o.s.ř. ve spojení s § 218 písm. c) téhož zákona v této části dovolání odmítl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)